

<https://doi.org/10.31108/2.2023.2.29.11>

УДК 159.92:005.95

Кіра Терещенко

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ТА БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПЕРСОНАЛУ БІЗНЕС-ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Терещенко Кіра. Психічне здоров'я та благополуччя персоналу бізнес-організацій в умовах невизначеності.

Вступ. Ситуації невизначеності, в яких перебувають працівники бізнес-організацій під час війни рф проти України, нерідко зумовлюють виникнення негативних психічних станів та негативно позначаються на психічному здоров'ї та благополуччі персоналу. Отже, достатньо актуальним є аналіз рівня психічного здоров'я та благополуччя персоналу бізнес-організацій в умовах невизначеності й толерантності до невизначеності як детермінанти психічного здоров'я та благополуччя персоналу.

Мета: Проаналізувати рівень розвитку психічного здоров'я та благополуччя й їх зв'язок із толерантністю до невизначеності в персоналу бізнес-організацій.

Методи. Дослідження здійснювалось за допомогою комплексу методик «Психічне здоров'я в умовах війни», що включав діагностичні методики та анкету-паспортчку, які були спрямовані на вивчення різних аспектів психічного здоров'я та благополуччя персоналу бізнес-організацій.

Результати. Встановлено, що близько чверті респондентів мають високий рівень позитивного психічного здоров'я та психологічного благополуччя, що свідчить про значні резерви розвитку цих характеристик в персоналу бізнес-організацій. Показано, що близько п'ятої частини респондентів мають високий рівень загального показника толерантності до невизначеності в умовах війни.

Висновки. Встановлено зв'язок між показниками толерантності до невизначеності та рівнем вираженості позитивного психічного здоров'я та психологічного благополуччя персоналу бізнес-організацій в умовах воєнного часу.

Ключові слова: психічне здоров'я, психологічне благополуччя, невизначеність, толерантність до невизначеності, складові толерантності до невизначеності, персонал бізнес-організацій.

Tereshchenko, Kira. Mental health and well-being of staff in business organizations under conditions of uncertainty.

Introduction. Situations of uncertainty in which staff of business organizations find themselves during the war between the Russian Federation and Ukraine often negatively affect staff's mental health and well-being. Therefore, finding out the levels of staff's mental health and well-being in conditions of uncertainty and staff's tolerance to uncertainty as determinants of their mental health and well-being are of great relevance.

Aim: to determine the levels of staff's mental health and well-being and their relationship with staff's tolerance to uncertainty in business organizations.

Methods. The research was carried out using a set of instruments "Mental Health in Conditions of War", which included diagnostic tools and a questionnaire-passport to analyze various aspects of staff's mental health and well-being in business organizations.

Results. About a quarter of the respondents had a high level of positive mental health and psychological well-being, which indicates a significant potential for the development of these characteristics in the staff of business organizations. Almost every fifth respondent had a high general indicator of tolerance to uncertainty in war conditions.

Conclusions. A connection was established between indicators of staff's tolerance to uncertainty and their positive mental health and psychological well-being in business organizations in wartime conditions.

Key words: mental health, psychological well-being, uncertainty, tolerance to uncertainty, components of tolerance to uncertainty, staff of business organizations.

Вступ. Ситуації невизначеності, в яких перебувають працівники бізнес-організацій під час війни рф проти України, нерідко зумовлюють виникнення негативних психічних станів та негативно позначаються на психічному здоров'ї та благополуччі персоналу. У воєнний час керівники та працівники організацій стикаються з проблемами скорочення персоналу, перепрофілювання або переорієнтації на інший товар, втрати бізнесу або перенесення організацій у більш безпечну зону, що так само відображається на психічному здоров'ї персоналу. Отже, достатньо актуальним є аналіз рівня психічного здоров'я та благополуччя персоналу бізнес-організацій в умовах невизначеності й толерантності до невизначеності як детермінанти психічного здоров'я та благополуччя персоналу.

Психічне здоров'я за визначенням ВООЗ (World Health Organization) являє собою стан благополуччя, за якого людина реалізує власні здібності, може впоратися зі звичайними стресами життя, може продуктивно та ефективно працювати на допомогу своїй громаді (World Health Organization, 2022). Варто зазначити, що в сучасних дослідженнях поняття психічного здоров'я розглядається не тільки як відсутність хвороб, але й як позитивне ставлення до життя в цілому, а також психологічне, духовне та соціальне благополуччя (Кашлюк, 2017; Lukat, Margraf, Lutz, van der Veld & Becker, 2016). *Психологічне благополуччя* характеризується, на думку вчених, відчуттям щастя, задоволеністю життям, балансом позитивних та негативних почуттів, повнотою самореалізації (Bradburn, 1969; Ryff, 1989).

Всесвітньою асамблеєю ВООЗ у 2021 році схвалено оновлений «Комплексний план дій щодо охорони психічного здоров'я на 2013-2030 роки», який визначає чіткі дії для держав-членів, Секретаріату ВООЗ та міжнародних, регіональних і національних партнерів щодо сприяння психічному здоров'ю та благополуччю для всіх верств населення, щоб запобігти розладам психічного здоров'я для груп ризику та досягнення загального охоплення послугами психічного здоров'я. Незважаючи на те, що оновлений план дій містить нові та оновлені показники та варіанти впровадження, початкові чотири головні цілі залишаються незмінними: більш ефективне лідерство та управління психічним здоров'ям; надання комплексних інтегрованих послуг у сфері психічного здоров'я та соціальної допомоги в умовах громади; впровадження стратегій просування та профілактики; зміцнення інформаційних систем, доказів і досліджень (World Health Organization, 2021).

Що стосується проблеми психічного здоров'я та благополуччя представників різних професійних груп в Україні в умовах війни, то дослідниками проаналізовано аспекти психічного здоров'я менеджерів (Дзвоник, 2023), освітян (Карамушка, 2021b; Сливінська, 2020), медиків (Лазос, 2023), військових (Охорона психічного здоров'я в умовах війни, 2022) тощо. Окрім того, існують відомості про дослідження особливостей психічного здоров'я різних верств населення України в умовах війни (Кокун, 2023).

Як зазначає Л.М. Карамушка (2021a), психосоціальний підхід до проблеми психічного здоров'я передбачає, що існують специфічні *психологічні та особистісні фактори*, які роблять людей вразливими до проблем психічного здоров'я (Карамушка, 2021a). На нашу думку, до таких чинників можна віднести толерантність до невизначеності, яка набуває особливого значення в умовах невизначеності, пов'язаної з війною рф в Україні.

Поняття «*невизначеність*» в психології найчастіше розуміється як відкрите завдання, в якому той, хто приймає рішення, не знає всієї сукупності діючих чинників і повинен сформулювати декілька гіпотез, перш ніж оцінити їх ефективність (Брюховецька, 2015). *Ситуації невизначеності*, в яких опинилася особистість, являють собою перехідні стани, що спонукають людину переживати позитивні емоції в нових неструктурованих, неоднозначних ситуаціях, сприймаючи їх не як загрозу, а як такі, що кидають виклик (Лушин, 2018, цит. за Хілько, 2018). Як свідчать дослідження, у період війни та у повоєнний час відбувається значне погіршення психічного здоров'я та благополуччя й поширення

психічних розладів серед різних верств населення (Bogic, Njoku & Priebe, 2015; Murthy & Lakshminarayana, 2006).

Феномен *толерантності до невизначеності* досліджували А. Гусев (2007). С. Литвин (2019), В. Семиченко & К. Артюшина (2019), І. Томаржевська (2018), R.L. Craik (2001), A. Furnham & J. Marks (2013), T. Ribchester (1995) та ін. На основі теоретичного аналізу проблеми (Брюховецька, 2015; Павленко, 2019; Томаржевська, 2018; Хілько, 2018 та ін.) можна констатувати, що толерантність до невизначеності розглядається нами як здатність осмислювати, позитивно сприймати ситуації невизначеності та ефективно діяти в умовах невизначеності.

На значення толерантності/інтолерантності до невизначеності для задовільного функціонування особистості в умовах соціальної нестабільності та військових конфліктів вказують R.T. Ault (2003), A. Kibris & N. Uler (2023), R.B. McClary (2009), G. Zerach & Y. Levi-Belz (2019). Зокрема G. Zerach & Y. Levi-Belz (2019) аналізували модераторний вплив інтолерантності до невизначеності на зв'язок між потенційно морально-травмівними подіями та саморуйнівною поведінкою у ветеранів Арабо-Ізраїльській війни, який проявляється в тому числі через багато років після звільнення з військової служби.

У попередніх працях толерантність до невизначеності аналізувалась нами як чинник психологічного здоров'я освітнього персоналу в умовах війни (Терещенко & Івкін, 2023). Між тим відсутність досліджень, присвячених вивченню психічного здоров'я та благополуччя персоналу бізнес-організацій та толерантності до невизначеності в контексті їх забезпечення в умовах воєнного часу, зумовила вибір теми нашого дослідження.

Мета дослідження: Проаналізувати рівень розвитку психічного здоров'я та благополуччя й їх зв'язок із толерантністю до невизначеності в персоналу бізнес-організацій.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати рівень розвитку позитивного психічного здоров'я та психологічного благополуччя персоналу бізнес-організацій в умовах воєнного часу.
2. Дослідити рівень розвитку толерантності до невизначеності персоналу бізнес-організацій та її складових в умовах воєнного часу.
2. Проаналізувати зв'язок толерантності до невизначеності із позитивним психічним здоров'ям та психологічним благополуччям персоналу бізнес-організацій.

Методи та організація дослідження. Дослідження здійснювалось у 2022 році за допомогою комплексу методик «Психічне здоров'я в умовах війни», що включав діагностичні методики та анкету-паспортичку, які були спрямовані на вивчення різних аспектів психічного здоров'я персоналу освітніх організацій. Вивчення психічного здоров'я здійснювалося за допомогою «Шкали позитивного психічного здоров'я» (Positive Mental Health Scale (PMH-scale) J. Lukat, J. Margraf, R. Lutz, W.M. van der Veld & E.S. Becker, адаптація Л. Карамушки, О. Креденцер, К. Терещенко) (Lukat, Margraf, Lutz, van der Veld & Becker, 2016). Методика дає можливість визначити позитивну спрямованість психічного здоров'я, що в умовах війни є дуже суттєвим, оскільки позитивно «забарвлює» життєву активність людини, й дає можливість, на відміну від так званого «негативного психічного здоров'я», зберігати стресостійкість та встановлювати соціальні контакти з людьми (Карамушка, 2023).

Для вимірювання психологічного благополуччя була використана шкала «психологічне благополуччя» методики «The Modified BBC Subjective Well-being Scale (BBC-SWB))» («Модифікована шкала суб'єктивного благополуччя БіБіСі» Pontin, Schwannauer, Tai & Kinderman в адаптації Л. Карамушки, К. Терещенко, О. Креденцер), яка була розроблена для вимірювання загального благополуччя особистості з урахуванням фізичного здоров'я, психологічного благополуччя, стосунків та середовища (Pontin, Schwannauer, Tai & Kinderman, 2013). Модифікована методика вважається більш зручною, ніж оригінальна методика, для заповнення респондентами та для проведення якісного статистичного аналізу (Pontin, Schwannauer, Tai & Kinderman, 2013).

Для визначення толерантності до невизначеності використовувався «Опитувальник толерантності до невизначеності» Д. Маклейна (McLain, 1993). Опитувальник включає такі субшкали, як: ставлення до новизни, ставлення до складних завдань, ставлення до невизначених ситуацій, надання переваги невизначеності, а також дає змогу визначити загальний показник толерантності до невизначеності.

Опитування проводилось за допомогою Google Form.

Обробка результатів здійснювалась методами математичної статистики (описові статистики, кореляційний та регресійний аналіз) за допомогою програми SPSS (22 версія).

Дослідження проведено в рамках виконання науково-дослідної теми лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України «Технології забезпечення психологічного здоров'я та благополуччя освітнього персоналу в умовах соціальної напруженості» (2022-2024 рр., номер державної реєстрації 0122U000303; науковий керівник – дійсна членкиня НАПН України, докторка психологічних наук, професорка Л. Карамушка).

Вибірка дослідження. У дослідженні взяли участь 80 працівників організацій сфери торгівлі та підприємництва з м. Києва та Київської обл. Із них: 16,3% – чоловіки, 83,7% – жінки; 46,3% – одружених, 53,7% – неодружених. Середній вік опитаних склав $28,5 \pm 7,3$ роки. За посадовим складом вибірка мала такий розподіл: 72,5% – працівники; 27,5% – менеджери різного рівня.

Результати дослідження та їх обговорення. У ході першого етапу емпіричного дослідження проаналізовано показники *психічного здоров'я та благополуччя персоналу* в умовах невизначеності. У результаті дослідження встановлено, що лише близько чверті (27,5%) респондентів мають високий рівень *позитивного психічного здоров'я* (табл. 1). Водночас понад третина респондентів демонструють низький рівень позитивного психічного здоров'я (37,5%), що свідчить про значні резерви підвищення психічного здоров'я персоналу бізнес-організацій.

Таблиця 1

Рівень вираженості показників психічного здоров'я та благополуччя персоналу освітніх організацій (у %)

	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Позитивне психічне здоров'я	37,5	35,0	27,5
Психологічне благополуччя	28,8	42,4	28,8

Що стосується показника *психологічного благополуччя*, то результати дослідження свідчать про те, що понад чверть респондентів (28,8%) мають високий рівень цього показника, менше половини опитаних (42,4%) мають середній рівень його вираженості, також понад чверть опитаних (28,8%) характеризується низьким його рівнем (табл. 1). Отже, як у випадку позитивного психічного здоров'я, існують значні резерви забезпечення психологічного благополуччя персоналу бізнес-організацій.

На другому етапі емпіричного дослідження проаналізовано *показники толерантності до невизначеності персоналу бізнес-організацій* в умовах воєнного часу. Констатовано, що понад третина респондентів демонструють високий рівень надання переваги невизначеності (41,3%), окрім того значна частина (32,5%) респондентів характеризуються високим рівнем ставлення до складних завдань (табл. 2). Водночас лише близько п'ятої частини респондентів характеризуються високим рівнем ставлення до новизни (20,0%) та ставлення до невизначених ситуацій (18,3%).

Таблиця 2

Рівень вираженості толерантності до невизначеності персоналу освітніх організацій (у %)

Толерантність до невизначеності	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Ставлення до новизни	36,2	43,8	20,0
Ставлення до складних завдань	17,5	50,0	32,5
Ставлення до невизначених ситуацій	27,5	53,8	18,7
Надання переваги невизначеності	21,3	37,5	41,3
<i>Толерантність до невизначеності</i>	<i>18,7</i>	<i>60,0</i>	<i>21,3</i>

У цілому результати дослідження свідчать про те, що близько п'ятої частини респондентів (21,3%) мають високий рівень загального показника толерантності до невизначеності, більшість опитаних (60,0%) мають середній рівень вираженості цього показника, менше п'ятої частини (18,7%) опитаних характеризується низьким його рівнем (табл. 2). Слід зазначити, що у нашому дослідженні персоналу бізнес-організацій відсоток опитаних з високим рівнем толерантності до невизначеності є дещо нижчим, ніж у дослідженні, проведеному у той же час серед персоналу освітніх організацій в умовах війни (Терещенко & Івкін, 2023). Варто вказати на те, що працівники з високим рівнем толерантності до невизначеності більш схильні брати відповідальність за свої дії й ефективно діяти в умовах невизначеності, ніж особи з низьким рівнем толерантності до невизначеності, що особливо важливо в умовах воєнного часу.

На наступному етапі емпіричного дослідження встановлено зв'язок між показниками толерантності до невизначеності та рівнем вираженості психічного здоров'я персоналу бізнес-організацій в умовах воєнного часу (табл. 3). Виявлено зв'язок між позитивним психічним здоров'ям персоналу бізнес-організацій і складовими толерантності до невизначеності «надання переваги невизначеності» ($r = 0,410$, $p < 0,001$), «ставлення до невизначених ситуацій» ($r = 0,353$, $p < 0,001$) та «ставлення до складних завдань» ($r = 0,250$, $p < 0,05$). Також констатовано зв'язок між загальним показником толерантності до невизначеності персоналу і позитивним психічним здоров'ям персоналу бізнес-організацій ($r = 0,348$, $p < 0,01$). Отже, особи з високими показниками толерантності до невизначеності характеризуються більш вираженим позитивним психічним здоров'ям.

Таблиця 3

Зв'язок між показниками толерантності до невизначеності та позитивним психічним здоров'ям персоналу бізнес-організацій (r)

Показники толерантності до невизначеності	Позитивне психічне здоров'я
Ставлення до новизни	0,167
Ставлення до складних завдань	0,250*
Ставлення до невизначених ситуацій	0,353***
Надання переваги невизначеності	0,410***
<i>Толерантність до невизначеності</i>	<i>0,348**</i>

* $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$; *** $p \leq 0,001$

Встановлено, що показники толерантності до невизначеності позитивно корелюють з показником психологічного благополуччя персоналу бізнес-організацій (табл. 4). Зокрема встановлено зв'язок між психологічним благополуччям респондентів і складовими толерантності до невизначеності «надання переваги невизначеності» ($r = 0,383$, $p < 0,001$) та «ставлення до невизначених ситуацій» ($r = 0,311$, $p < 0,01$). Разом з тим загальний показник толерантності до невизначеності позитивно корелює з показником психологічного благополуччя персоналу бізнес-організацій ($r = 0,296$, $p < 0,01$).

Таблиця 4

Зв'язок між показниками толерантності до невизначеності та психологічним благополуччям персоналу бізнес-організацій (r)

Показники толерантності до невизначеності	Психологічне благополуччя
Ставлення до новизни	0,202
Ставлення до складних завдань	0,171
Ставлення до невизначених ситуацій	0,311**
Надання переваги невизначеності	0,383***
Толерантність до невизначеності	0,296**

** $p \leq 0,01$; *** $p \leq 0,001$

У цілому результати дослідження вказують на тісний зв'язок толерантності до невизначеності з показниками психічного здоров'я та психологічного благополуччя персоналу бізнес-організацій.

На основі лінійної регресійної моделі позитивного психічного здоров'я (табл. 5) було показано, що толерантність до невизначеності є предиктором позитивного психічного здоров'я персоналу бізнес-організацій ($\beta=0,348$, $t= 3,282$, $p < 0,01$).

Таблиця 5

Регресійна модель позитивного психічного здоров'я персоналу бізнес-організацій (незалежна змінна – толерантність до невизначеності)

Модель	B	Стандартна похибка	Бета	t	Знач.
(Константа)	13,345	3,936		3,390	0,001
Толерантність до невизначеності	3,027	0,922	0,348	3,282	0,002

Грунтуючись на результатах регресійного аналізу психологічного благополуччя персоналу бізнес-організацій (табл. 6), встановлено, що толерантність до невизначеності є предиктором психологічного благополуччя ($\beta=0,296$, $t=2,737$, $p < 0,01$), тобто можна прогнозувати, що при зростанні толерантності до невизначеності психологічне благополуччя персоналу зростатиме.

Отже, показано, що толерантність до невизначеності не тільки має кореляційний зв'язок із показниками психічного здоров'я та благополуччя, але й є предиктором позитивного психічного здоров'я та психологічного благополуччя персоналу бізнес-організацій.

**Регресійна модель психологічного благополуччя персоналу
бізнес-організацій (незалежна змінна – толерантність до невизначеності)**

Модель	В	Стандартна похибка	Бета	t	Знач.
(Константа)	26,029	6,164		4,223	0,000
Толерантність до невизначеності	3,953	1,444	0,296	2,737	0,008

Висновки. Встановлено, що близько чверті респондентів мають високий рівень позитивного психічного здоров'я та психологічного благополуччя, що свідчить про значні резерви розвитку цих характеристик в персоналу бізнес-організацій.

Констатовано, що за показниками толерантності до невизначеності бізнес-персоналу найбільш вираженою її складовою є надання переваги невизначеності. Встановлено, що близько п'ятої частини респондентів мають високий рівень загального показника толерантності до невизначеності, отже, існують значні резерви розвитку толерантності до невизначеності персоналу бізнес-організацій в умовах війни.

Виявлено зв'язок між показниками толерантності до невизначеності та рівнем вираженості позитивного психічного здоров'я та психологічного благополуччя персоналу бізнес-організацій в умовах воєнного часу.

Показано, що толерантність до невизначеності є предиктором позитивного психічного здоров'я та психологічного благополуччя персоналу бізнес-організацій.

Отримані результати доцільно враховувати при наданні психологічної допомоги та проведенні психокорекційних заходів в контексті забезпечення психологічного здоров'я та благополуччя персоналу бізнес-організацій.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі організаційно-психологічних чинників, що впливають на психічне здоров'я та благополуччя персоналу бізнес-організацій в умовах війни.

Література

1. Брюховецька, О. В. (2015). Психологічні особливості толерантності до невизначеності в управлінській діяльності як однієї зі складових професійної толерантності керівників загальноосвітніх навчальних закладів. *Проблеми сучасної психології*, 27, 70–81. <https://bit.ly/2SvJUDD>
2. Гусев, А. І. (2007). До проблеми формування та розвитку толерантності до невизначеності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки*. № 17 (41), ч. 1. С. 101-113.
3. Дзвоник, Г. П. (2023). Практичні заходи психофізіологічного забезпечення професійної життєстійкості менеджерів. *Українська психологія. XXI століття. Початок. (Дні української психології в Берліні): матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю (Київ, 27-28 квітня 2023 р.)*. Київ. 390-394. <https://lib.iitta.gov.ua/735227/>
4. Карамушка, Л. М. (2021а). Психологічне здоров'я персоналу організацій в умовах пандемії COVID-19: огляд зарубіжних досліджень. *Організаційна психологія. Економічна психологія*, 1(22). 69-78.
5. Карамушка, Л. М. (Ред.). (2021б). *Психолого-організаційні детермінанти забезпечення психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій в умовах соціальної напруженості: монографія*. / Л. М. Карамушка, О. В. Креденцер, К. В. Терещенко [та ін.]. Київ–Львів: Видавець Вікторія Кундельська. [http://psychology-naes-ua.institute/userfiles/files/Karamushka%20\(1\).pdf](http://psychology-naes-ua.institute/userfiles/files/Karamushka%20(1).pdf)
6. Карамушка, Л. М. (ред.). (2023). *Методики дослідження психічного здоров'я та благополуччя персоналу організацій : психологічний практикум* / Л. М. Карамушка, О. В. Креденцер, К. В. Терещенко, В. І. Лагодзінська, В. М. Івкін, О. С. Ковальчук. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. https://lib.iitta.gov.ua/733813/1/Karamushka_praktykum.pdf
7. Кашлюк, Ю.І. (2017). Психологічне здоров'я і психологічне благополуччя особистості як складові задоволеності життям. *Психологічний часопис*, 3(7), 47–58.

8. Кокун, О.М. (2023). Особливості психічного здоров'я населення України після перших місяців війни. *Українська психологія. XXI століття. Початок. (Дні української психології в Берліні): матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю* (Київ, 27-28 квітня 2023 р.). Київ. 89-92. <https://lib.iitta.gov.ua/735227/>
9. Лазос, Г. П. (2023). Стійкість професійної ідентичності психотерапевта як основа резильєнтності фахівця. *Українська психологія. XXI століття. Початок. (Дні української психології в Берліні): матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю* (Київ, 27-28 квітня 2023 р.). Київ. 442-447. <https://lib.iitta.gov.ua/735227/>
10. Литвин, С. В. (2019). Толерантність до невизначеності як психологічний конструкт. *Psychological Journal*, 1(21). 90–107. DOI: 10.31108/1.2019.1.21.6
11. *Охорона психічного здоров'я в умовах війни.* (2022). Т. Охлопкова, О. Брацюк (пер.). Т. 2. Київ: Наш Формат.
12. Павленко, Г.В. (2019). Толерантність до невизначеності як ресурс психологічного благополуччя студентів. *Актуальні проблеми психології*, 47(7). 208–219.
13. Семиченко, В., & Артюшина, К. (2019). Проблема невизначеності у теорії та практиці вищої школи. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*, 2(15). 141–152. <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/41847>
14. Сливінська, Т. (2020). Психічне здоров'я педагога як фактор його професійної мобільності. *Вересень*, 2-3(85-86). Т. 4. 73-79.
15. Терещенко, К., & Івкін, В. (2023). Толерантність до невизначеності та її зв'язок із психологічним здоров'ям освітнього персоналу в умовах воєнного часу. *Організаційна психологія. Економічна психологія*, 1(28). 56-63. <https://doi.org/10.31108/2.2023.1.28.6>
16. Томаржевська, І. В. (2018). Феномен «толерантність до невизначеності» і його психологічний аналіз. *Психологічний журнал*, 1. <http://psyj.udpu.edu.ua/article/view/152564>
17. Хілько, С. О. (2018). Психологічні умови формування толерантності до невизначеності у майбутніх психологів. *Дис. канд. психол. наук*. Київ.
18. Ault, R.T. (2003). *Encouraging Risk and Embracing Uncertainty, The Need to Change U.S. Army Culture*. US Army.
19. Bradburn, N.M. (1969). *The structure of psychological well-being*. Chicago: Aldine.
20. Bogic, M., Njoku, A., & Priebe, S. (2015). Long-term mental health of war-refugees: a systematic literature review. *BMC Int Health Hum Rights*, 15, DOI: <https://doi.org/10.1186/s12914-015-0064-9>
21. Craik, R. L. (2001). A tolerance for ambiguity. *Physical Therapy*, 81, 1292.
22. Furnham, A., & Marks, J. (2013). Tolerance of Ambiguity: A Review of the Recent Literature. *Psychology*, 4(9), 717–728. DOI: 10.4236/psych.2013.49102
23. Kibris, A., & Uler, N. (2023). *The Impact of Exposure to Armed Conflict on Risk and Ambiguity Attitudes*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3838073>
24. McClary, R.B. (2009). An investigation into the relationship between tolerance of ambiguity and creativity among military officers. *PhD dissertation*. Kansas State University. https://core.ac.uk/display/5166142?utm_source=pdf&utm_medium=banner&utm_campaign=pdf-decoration-v1
25. McLain, D. L. (1993). The MSTAT-I: A new measure of an individual's tolerance for ambiguity. *Educational and Psychological Measurement*, 1(53), 183-189.
26. Murthy, R. S., & Lakshminarayana, R. (2006). Mental health consequences of war: a brief review of research findings. *World psychiatry : official journal of the World Psychiatric Association (WPA)*, 5(1), 25–30.
27. Pontin, P., Schwannauer, M., Tai, S., & Kinderman, M. (2013). A UK validation of a general measure of subjective well-being: the modified BBC subjective well-being scale (BBC-SWB). *Health and Quality of Life Outcomes*, 11:150. doi:10.1186/1477-7525-11-150
28. Ribchester, T. (1995). Tolerance of ambiguity: A review of the concept, its measurement and applications. *Current Psychology*, 14, 179–199.
29. Ryff, C. (1989). In the Eye of the Beholder: Views of Psychological Well-Being Among Middle-Aged and Older Adults. *Psychology and Aging*, 2(4), 195–210.
30. Zerach, G., & Levi-Belz, Y. (2019). Intolerance of Uncertainty Moderates the Association Between Potentially Morally Injurious Events and Suicide Ideation and Behavior Among Combat Veterans. *Journal of traumatic stress*, 32(3), 424-436.
31. World Health Organization. (2021). Comprehensive mental health action plan 2013–2030. *World Health Organization*. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/345301>
32. World Health Organization. «Mental health: strengthening our response». (2022). <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response>

References

1. Bryukhovetska, O. V. (2015). Psykholoģichni osoblyvosti tolerantnosti do nevyznachenosti v upravlinskii diialnosti yak odniyeyi zi skladovykh profesiinoi tolerantnosti kerivnykiv zagalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [Psychological features of tolerance for ambiguity in managerial activities as a component of professional tolerance of heads of general educational institutions]. *Problemy suchasnoi psykholoģii*, 27, 70-81. <https://bit.ly/2SvJUDD> [In Ukrainian]
2. Gusyev, A. I. (2007). Do problemy formuvannya ta rozvytku tolerantnosti do nevyznachenosti [The problem of formation and development of tolerance for ambiguity]. *Naukovyi chasopys Natsionalnogo pedagogichnogo universytetu imeni M. P. Dragomanova. Seria # 12. Psykholoģichni nauky*. 17(41), ch. 1. 101-113. [In Ukrainian]
3. Dzvonyk, G. P. (2023). Praktychni zakhody psykhoģioloģichnogo zabezpechennya profesiinoi zhytystiikosti menedzheriv [Practical measures of psychophysiological support of professional viability of managers]. *Ukrainska psykholoģia. KhKhI stolittya. Pochatok. (Dni ukrainskoi psykholoģii v Berlini): materialy naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoyu uchastyu* (Kyiv, April, 27-28, 2023). Kyiv. 390-394. <https://lib.iitta.gov.ua/735227/> [In Ukrainian]
4. Karamushka, L. M. (2021a). Psykholoģichne zdorovya personalu organizatsii v umovakh pandemii COVID-19: oglyad zarubizhnykh doslidzhen [Psychological health of the staff of organizations in the conditions of the COVID-19 pandemic: a review of foreign studies]. *Organizatsiina psykholoģia. Ekonomichna psykholoģia*, 1(22). 69-78. [In Ukrainian]
5. Karamushka, L. M. (Red.). (2021b). *Psykhologo-organizatsiini determinanty zabezpechennya psykholoģichnogo zdorovya personalu osvithnikh organizatsii v umovakh sotsialnoi napruzhenosti [Psychological and organizational determinants of promoting the psychological health of the staff of educational organizations in conditions of social tension]*. Vydavets Viktoria Kundelska. [http://psychology-naes-ua.institute/userfiles/files/Karamushka%20\(1\).pdf](http://psychology-naes-ua.institute/userfiles/files/Karamushka%20(1).pdf) [In Ukrainian]
6. Karamushka, L. M. (red.). (2023). *Metodyky doslidzhennya psykhichnogo zdorovya ta blagopoluchchya personalu organizatsii: psykholoģichniy praktykum [Methods to research mental health and well-being of the staff of organizations: psychological workshop]*. Instytut psykholoģii imeni G.S. Kostyuka NAPN Ukrainy. https://lib.iitta.gov.ua/733813/1/Karamushka_praktykum.pdf [In Ukrainian]
7. Kashlyuk, Yu.I. (2017). Psykholoģichne zdorovya i psykholoģichne blagopoluchchya osobystosti yak skladovi zadovolenosti zhyttyam [Psychological health and psychological well-being of the individual as components of life satisfaction]. *Psykhologichniy chasopys*, 3(7), 47-58. [In Ukrainian]
8. Kokun, O.M. (2023). Osoblyvosti psykhichnogo zdorovya naseleennya Ukrainy pislya pershykh misyatsiv viiny [Features of the mental health of the population of Ukraine after the first months of the war]. *Ukrainska psykholoģia. KhKhI stolittya. Pochatok. (Dni ukrainskoi psykholoģii v Berlini): materialy naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoyu uchastyu* (Kyiv, April, 27-28, 2023). Kyiv. 89-92. <https://lib.iitta.gov.ua/735227/> [In Ukrainian]
9. Lazos, G. P. (2023). Stiikist profesiinoi identychnosti psykhoterapevta yak osnova rezilyentnosti fakhivtysya [Stability of the psychotherapist's professional identity as the basis of their resilience]. *Ukrainska psykholoģia. KhKhI stolittya. Pochatok. (Dni ukrainskoi psykholoģii v Berlini): materialy naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoyu uchastyu* (Kyiv, April, 27-28, 2023). 442-447. <https://lib.iitta.gov.ua/735227/> [In Ukrainian]
10. Lytvyn, S. V. (2019). Tolerantnist do nevyznachenosti yak psykholoģichniy konstrukt [Tolerance for ambiguity as a psychological construct]. *Psychological Journal*, 1(21). 90-107. <https://doi.org/10.31108/1.2019.1.21.6> [In Ukrainian]
11. *Okhorona psykhichnogo zdorovya v umovakh viiny*. [Preserving psychological health in war conditions] (2022). T. Okhlopkova, O. Bratsyuk (per.). V. 2. Nash Format. [In Ukrainian]
12. Pavlenko, G.V. (2019). Tolerantnist do nevyznachenosti yak resurs psykholoģichnogo blagopoluchchya studentiv [Tolerance for ambiguity as a resource of students' psychological well-being]. *Aktualni problemy psykholoģii*, 47(7). 208-219. [In Ukrainian]
13. Semychenko, V., & Artyushyna, K. (2019). Problema nevyznachenosti u teorii ta praktytsi vyschoi shkoly [The problem of uncertainty in the theory and practice of higher education]. *Visnyk Natsionalnogo aviatsiinogo universytetu. Seria: Pedagogika. Psykhologia*, 2(15). 141-152. <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/41847> [In Ukrainian]
14. Slyvinska, T. (2020). Psykhichne zdorovya pedagoga yak faktor iogo profesiinoi mobilnosti [Mental health of a teacher as a factor in their professional mobility]. *Veresen*, 2-3(85-86). V. 4. 73-79. [In Ukrainian]
15. Tereschenko, K., & Ivkin, V. (2023). Tolerantnist do nevyznachenosti ta yiyi zvyazok iz psykholoģichnym zdorovyam osvithnogo personalu v umovakh voyennogo chasu [Tolerance for ambiguity and its relationship with the psychological health of educational staff in war conditions]. *Organizatsiina psykholoģia. Ekonomichna psykholoģia*, 1(28). 56-63. <https://doi.org/10.31108/2.2023.1.28.6> [In Ukrainian]
16. Tomarzhavska, I. V. (2018). Fenomen «tolerantnist do nevyznachenosti» i iogo psykholoģichniy analiz [The phenomenon of tolerance for ambiguity and its analysis]. *Psychological Journal*, 1. <http://psyj.udpu.edu.ua/article/view/152564> [In Ukrainian]

17. Khilko, S. O. (2018). Psykhologichni umovy formuvannya tolerantnosti do nevyznachenosti u maibutnikh psykhologiv [Psychological features of development of tolerance to ambiguity among future psychologists]. *PhD thesis*. Kyiv. [In Ukrainian]
18. Ault, R.T. (2003). *Encouraging Risk and Embracing Uncertainty, The Need to Change U.S. Army Culture*. US Army.
19. Bradburn, N.M. (1969). *The structure of psychological well-being*. Chicago: Aldine.
20. Bogic, M., Njoku, A., & Priebe, S. (2015). Long-term mental health of war-refugees: a systematic literature review. *BMC Int Health Hum Rights*, 15, <https://doi.org/10.1186/s12914-015-0064-9>
21. Craik, R. L. (2001). A tolerance for ambiguity. *Physical Therapy*, 81, 1292.
22. Furnham, A., & Marks, J. (2013). Tolerance of Ambiguity: A Review of the Recent Literature. *Psychology*, 4(9), 717-728. <https://doi.org/10.4236/psych.2013.49102>
23. Kibris, A., & Uler, N. (2023). *The Impact of Exposure to Armed Conflict on Risk and Ambiguity Attitudes*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3838073>
24. McClary, R.B. (2009). An investigation into the relationship between tolerance of ambiguity and creativity among military officers. *PhD dissertation*. Kansas State University. https://core.ac.uk/display/5166142?utm_source=pdf&utm_medium=banner&utm_campaign=pdf-decoration-v1
25. McLain, D. L. (1993). The MSTAT-I: A new measure of an individual's tolerance for ambiguity. *Educational and Psychological Measurement*, 1(53), 183-189.
26. Murthy, R. S., & Lakshminarayana, R. (2006). Mental health consequences of war: a brief review of research findings. *World psychiatry : official journal of the World Psychiatric Association (WPA)*, 5(1), 25-30.
27. Pontin, P., Schwannauer, M., Tai, S., & Kinderman, M. (2013). A UK validation of a general measure of subjective well-being: the modified BBC subjective well-being scale (BBC-SWB). *Health and Quality of Life Outcomes*, 11:150. <https://doi.org/10.1186/1477-7525-11-150>
28. Ribchester, T. (1995). Tolerance of ambiguity: A review of the concept, its measurement and applications. *Current Psychology*, 14, 179-199.
29. Ryff, C. (1989). In the Eye of the Beholder: Views of Psychological Well-Being Among Middle-Aged and Older Adults. *Psychology and Aging*, 2(4), 195-210.
30. Zerach, G., & Levi-Belz, Y. (2019). Intolerance of Uncertainty Moderates the Association Between Potentially Morally Injurious Events and Suicide Ideation and Behavior Among Combat Veterans. *Journal of traumatic stress*, 32(3), 424-436.
31. World Health Organization. (2021). Comprehensive mental health action plan 2013-2030. *World Health Organization*. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/345301>
32. World Health Organization. «Mental health: strengthening our response». (2022). <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response>

Відомості про автора

Терещенко Кіра Володимирівна, докторка психологічних наук, старша наукова співробітниця лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, Україна

Tereshchenko, Kira, Dr., senior researcher, Laboratory of organizational and social psychology, G.S. Kostyuk Institute of psychology of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

E-mail: kteresh75@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1149-2704>

Отримано 3 квітня 2023 р.
Рецензовано 24 квітня 2023 р.
Прийнято 28 квітня 2023 р.